

Благосмислов Олександр
аспірант кафедри методики
трудового навчання та креслення,
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО РОБОТИ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглядається необхідність моделювання процесу підготовки учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах, обґрунтована модель та структура підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю.

Ключові слова: *модель підготовки, позашкільний навчальний заклад, профільна підготовка.*

В статье рассматривается необходимость моделирования процесса подготовки учителей технологий к работе в учреждениях дополнительного образования, обоснована модель и структура подготовки будущих учителей технологий для работы в учреждениях дополнительного образования научно-технического профиля.

Ключевые слова: *модель подготовки, учреждение дополнительного образования, профильная подготовка.*

The necessity of modeling the process of training teachers of technologies for work in out-of-school educational establishments is considering. The model and structure of training the future teachers of technologies for work in out-of-school educational establishments is substantiated there.

Key words: *model of training, out-of-school educational establishment, profile training.*

Аналіз стратегічних напрямів реформування системи освіти засвідчує, що пріоритетним завданням вищої освіти є підготовка фахівців нового рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були б спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіли б уміннями впродовж всього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід. Тому сьогодні для сучасної педагогічної науки є характерним підвищений інтерес до проблеми модернізації та підвищення якості освіти.

Таким чином, сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки.

До таких факторів, які суттєво впливають на якість освіти, В. Щуплецова відносить: зміст освіти, організацію навчального процесу, здійснення контролю знань, навичок та умінь тих, хто навчається, а також особистісні якості професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу [9].

У той же час Р. Андрійчук та А. Лемківський вказують, що підготовка висококваліфікованих спеціалістів принципово неможлива без орієнтації на певні конструктивні моделі підготовки випускників вищих навчальних закладів [1].

Здійснений нами аналіз наукових досліджень засвідчує, що теорія і практика фахової підготовки вчителів трудового навчання в окремих аспектах висвітлена в наукових доробках О. Абдуліної, Ю. Васильєва, В. Гусєва, О. Коберника, В. Сидоренка, В. Симоненка, Д. Тхоржевського, а також у дисертаційних дослідженнях В. Блах, В. Борисова, Т. Кравченко, Л. Хоменко та ін. У той же час питання підготовки майбутніх учителів трудового навчання до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю у науково-педагогічній та методичній літературі системно не досліджувалося.

Таким чином, створення моделі підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю не тільки привабливе, а й викликане, насамперед, завданнями реформування вищої освіти України.

Отже, основною метою даної статті є обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю.

Наші дослідження та вузівська і шкільна практика переконують у тому, що одним із пріоритетних напрямів перебудови шкільної і позашкільної освіти повинна стати підготовка у вищому педагогічному навчальному закладі фахівця не тільки з кваліфікацією вчителя-предметника технологічного профілю, але й надання йому кваліфікації керівника гуртка позакласної та позашкільної роботи з учнівською молоддю.

З метою виявлення стану професійної підготовки студентів до проведення гурткової роботи у позашкільних навчальних закладах освіти в процесі підготовки спеціаліста з вищою педагогічною освітою нами були вибірково проаналізовані навчальні плани підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності «учитель технологій». На основі результатів проведеного дослідження зроблено висновок про те, що навчальні плани містять сукупність дисциплін, у робочих програмах яких є відомості про функціонування позашкільних навчальних закладів освіти, однак цієї інформації явно недостатньо для того, щоб випускник з вищою педагогічною освітою міг на високому рівні здійснювати гурткову роботу у закладах позашкільної освіти.

Отже, вирішення проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю пов'язане з розробкою педагогічної моделі професійної підготовки, а також із визначенням основних напрямів подальшого підвищення її ефективності та якості.

Вивчення теоретичних основ моделювання (В. Давидов, О. Дахін, О. Рахімов, В. Штофф та ін) дозволило виявити, що можливість переносу результатів, отриманих в ході побудови і дослідження моделей, на оригінал заснована на тому, що модель у певному вигляді відтворює будь-які його сторони і передбачає наявність відповідних теорій і гіпотез, що вказують на межі допустимих при моделюванні спрощень [3; 4; 8].

Перш за все, звернемо увагу на аналіз поняття «модель». Під моделлю (від лат. *modulus* – міра, зразок) розуміють зразок для масового виготовлення будь-якого виробу або конструкції, а в широкому розумінні слова це – будь-який образ (уявний або умовний: зображення, опис, схема, креслення, графік, план, карта тощо) певного об'єкту, процесу або явища (оригіналу даної моделі), який використовується в якості «замінника», «представника» [7].

Варто зазначити, що С. Горелова під моделлю розуміє систему елементів, що відтворює певні сторони зв'язків, функції предмету дослідження, а також аналог певного об'єкту природної або соціальної реальності, обрис якого відображає реальність до рівня абстракцій [2].

Узагальнення наявних у науковій літературі визначень поняття «модель» дозволяє встановити, що їх автори називають ознаки, притаманні моделям: штучно створений зразок; структура, що відтворює частину дійсності у спрощеному вигляді; наочна форма відображення оригіналу, конкретний образ об'єкту, в якому відображаються реальні та можливі якості.

Погоджуючись із А. Костіковим, під моделлю підготовки вчителя ми будемо розуміти самотутній внутрішній світ професіонала, який базується на великій кількості апріорної інформації про предмет праці, засоби та способи діяльності [5].

Слід зазначити, що в педагогіці немає однозначного підходу до класифікації моделей підготовки вчителя. Так, Н. Лазаренко наголошує, що доцільно виділяти наступні моделі підготовки фахівця:

- вузького профілю: знання вузькі, спеціальні, аналітичні; діяльність – переважно монофункціональна;
- широкого профілю: знання глибокі, комплексні; діяльність – поліфункціональна;
- інтегрального профілю: знання універсально-синтетичні; діяльність – універсально-функціональна.

Як відзначають дослідники, для сучасного етапу розвитку вищої школи характерна підготовка фахівців широкого профілю. Це стосується і педагогічної вищої школи, оскільки перед нею стоїть завдання підготовки вчителя з більш високим рівнем всебічності та гармонійності в знаннях та діяльності [6].

Отже, при побудові моделі підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю варто виходити з таких положень: по-перше, у процесі розробки методологічно-цілісної і теоретично-завершеної дидактичної системи враховується науково-теоретичний та практичний досвід моделювання [1]; по-друге, у процесі діяльності викладача модель теоретичної системи навчання методиці роботи в позашкільних закладах використовується як науково-практичний і організаційно-методичний інструмент; по-третє, модель підготовки виступає для викладачів і студентів як зразок організаційно-методичної системи, оволодівши технологією якої вони в рамках цієї системи зможуть здійснювати власний науково-методичний пошук.

Специфіка мети, теоретична і практична спрямованість нашого дослідження обумовили необхідність використання у процесі моделювання єдності системного та особистісно-діяльнісного підходів, оскільки це визначає різноманітні сторони діалектичної єдності та цілісності.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив виявити у якості вихідних положення те, що:

- системний підхід спрямований на виявлення того, як побудований процес підготовки майбутнього учителя в контексті формування його продуктивного досвіду, як взаємодіють частини процесу на всіх рівнях структурної ієрархії, як пов'язані структурні елементи процесу організації та як забезпечується цілісність цього процесу;

- системний підхід дозволяє визначити структурні елементи моделі підготовки, здійснити їх аналіз, виявити стійкі внутрішні та зовнішні зв'язки, визначити систему принципів, розкрити зміст і обґрунтувати вибір дидактичного і методичного забезпечення процесу підготовки майбутнього учителя до роботи у позашкільних закладах освіти;

- особистісно-діяльнісний підхід визначає найважливіші методологічні орієнтири організації методичного і дидактичного забезпечення освітнього процесу підготовки студента як системи, що може вирішувати проблеми професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя і задовольняти його освітні потреби.

Таким чином, на основі виділених методологічних підходів та спираючись на науково-педагогічні джерела, нами була розроблена педагогічна модель підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти до роботи у позашкільних навчальних закладах освіти науково-технічного профілю (рис. 1).

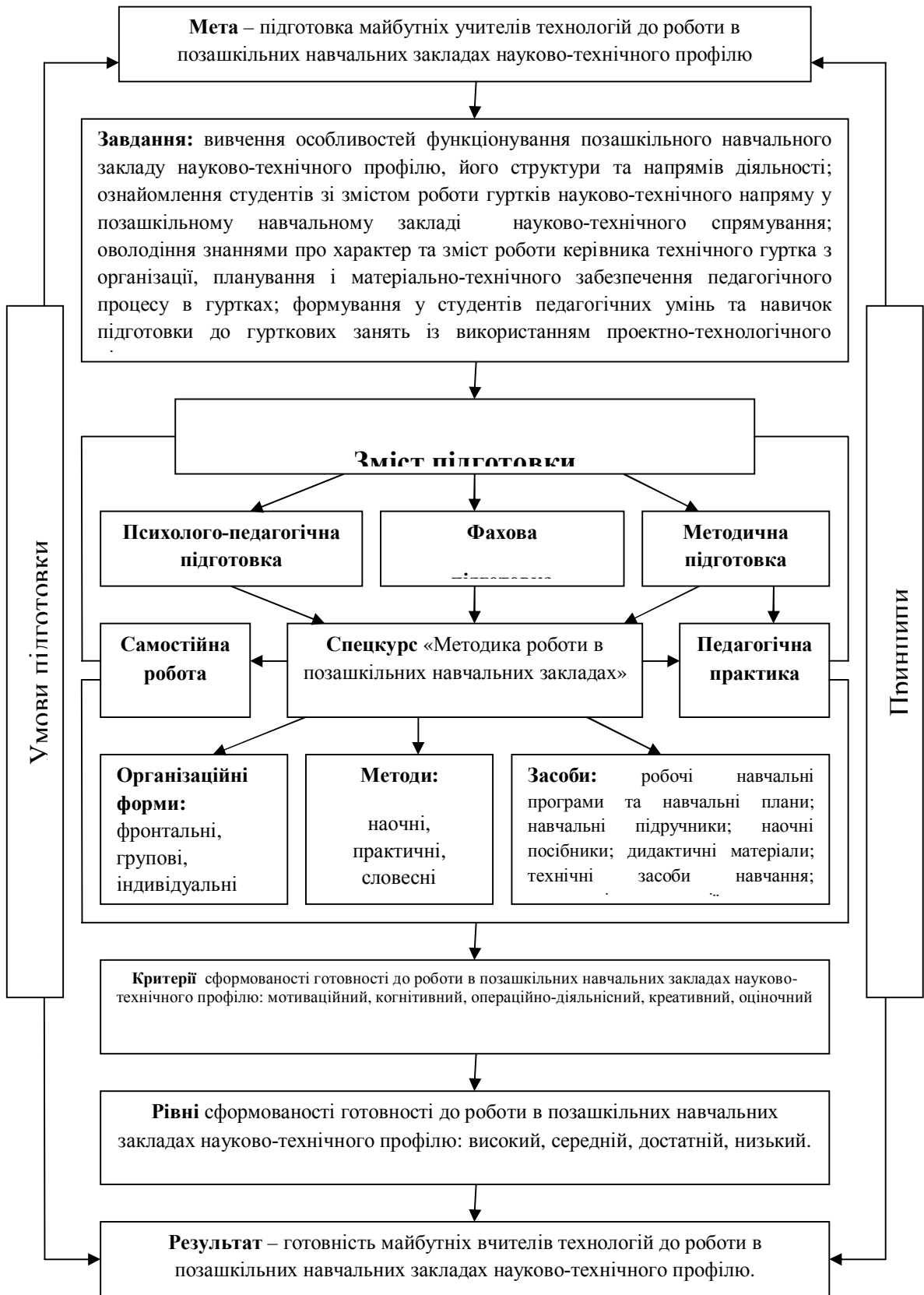

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю.

Модель (рис. 1) являє собою графічне зображення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технології до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю та представлена у вигляді цілісного педагогічного процесу, що включає в себе мету, завдання, принципи, зміст, організаційні форми, методи навчання та засоби формування у майбутніх вчителів технологічної освіти певних структурних компонентів готовності: цільового, когнітивного, мотиваційного, методичного (технологічного) і контрольного-оціночного.

Розглянемо детальніше структурні елементи моделі.

Метою моделі є підготовка майбутніх учителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах науково-технічного спрямування.

Створена модель містить сукупність завдань, комплексне виконання яких сприятиме досягненню необхідного рівня готовності майбутніх учителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах освіти науково-технічного профілю. До таких завдань нами віднесено наступні:

- вивчення особливостей функціонування позашкільного навчального закладу науково-технічного профілю, його структури та напрямів діяльності;
- ознайомлення студентів зі змістом роботи гуртків науково-технічного профілю у позашкільному навчальному закладі науково-технічного спрямування;
- ознайомлення студентів із методичною літературою, що рекомендована для використання керівниками гуртків системи навчальних закладів позашкільної освіти;
- оволодіння знаннями про характер та зміст роботи керівника технічного гуртка з організації планування; матеріально-технічного забезпечення, ведення навчально-виховного процесу в гуртках;
- формування в студентів умінь підготовки до проведення гурткових занять;
- здобуття навичок організації та здійснення проектно-технологічної діяльності учнів, розвиток їх творчих здібностей;
- отримання знань про зв'язок позашкільної освіти із загальною середньою освітою.

Досягнення результату або реалізація вище зазначених завдань може відбуватися на засадах загально-дидактичних принципів навчання та на основі виконання поставлених умов підготовки.

До принципів, на основі яких буде вестися підготовка студентів належать наступні загально-дидактичні принципи: науковості, цілісності, активності, систематичності, системності, послідовності.

На основі сформульованих завдань, принципів навчання та умов нами визначено зміст підготовки майбутніх вчителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах освіти науково-технічного профілю. Зміст підготовки має триєдину основу: психолого-педагогічну, фахову та методичну.

Психолого-педагогічна підготовка майбутнього фахівця відображає ступінь володіння знаннями із циклів психолого-педагогічних, соціально-економічних та гуманітарних дисциплін.

Фахова підготовка ґрунтується на базі раніше вивчених предметів зі спеціальності та забезпечується через вивчення циклу навчальних дисциплін фахового спрямування (нарисна геометрія, креслення, практикум у навчальних майстернях, цикл дисциплін із машинознавства, технічна творчість та ін.).

Методична підготовка свідчить про рівень оволодіння студентами методикою навчання та виховання (визначення мети, завдання, сутності та основних напрямів гурткової роботи, оперування навчальним матеріалом, використання наочних посібників та технічних засобів навчання, вміння організовувати навчальну, позакласну та позашкільну роботу з предмета). Вона ґрунтується на базі раніше вивчених предметів психолого-педагогічної та фахової підготовки і забезпечується через вивчення циклу навчальних дисциплін методичного спрямування (методика трудового навчання, методика креслення, методика роботи в позашкільних закладах).

Практична підготовка є складовою методичної підготовки та відображає рівень умінь та навичок в тій чи іншій трудовій діяльності. Вона реалізується через проходження студентами пропедевтичної, виробничої практики, педагогічної практики на робочому місці вчителя та практики на посаді керівника гуртка у позашкільному навчальному закладі.

Всі види підготовки майбутнього вчителя технологій мають тісний взаємозв'язок. Психолого-педагогічна підготовка слугує базисом, є умовою та засобом засвоєння знань. Фахова – основою формування умінь та навичок в даній сфері роботи вчителя. Знання методики актуалізує всі отримані знання та дає можливість ефективно застосовувати їх на практиці.

З метою забезпечення більш продуктивної підготовки майбутніх учителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю нами розроблено спецкурс «Методика роботи в позашкільних навчальних закладах» та програма педагогічної практики студентів на посаді керівника гуртка у позашкільному навчальному закладі.

Розроблений спецкурс розрахований на 36 годин і складається із двох змістових модулів. Він покликаний забезпечити необхідний достатній рівень методичних знань, комплексних спеціальних умінь студентів та підготувати їх до умов організації та ведення гурткових занять у позашкільних навчальних закладах.

Педагогічна практика на робочому місці керівника гуртка дає можливість студентові узагальнити, систематизувати та вдосконалити отримані теоретичні знання під час навчання у вищому навчальному закладі, а також оволодіти практичними навичками проведення гурткових занять.

Засвоєння майбутніми педагогами навчального матеріалу здійснюється у таких формах організації навчального процесу, як навчальні заняття, самостійна робота студентів, контрольні заходи, де основними формами організації навчальних занять є лекції, семінарські та практичні заняття.

Методи навчання в моделі виступають способами досягнення поставленої навчальної мети і являють собою систему послідовних та впорядкованих дій вчителя, який організовує за допомогою визначених засобів практичну та пізнавальну діяльність учнів.

До засобів навчання ми віднесли робочі навчальні програми та навчальні плани, навчальні підручники, наочні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби навчання, методичні рекомендації до занять.

Результатом підготовки є готовність майбутніх вчителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю.

Процес підготовки вчителя технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах буде більш ефективним за умов, коли:

- забезпечуватиметься відповідна теоретична, методична і практична підготовка студентів до роботи у позашкільних навчальних закладах;
- викладач реалізовуватиме особистісно орієнтований підхід під час лекційних та лабораторно-практичних занять курсу;
- забезпечуватиметься розвиток творчого потенціалу студентів;
- здійснюватиметься формування у студентів навичок самостійної діяльності.

Доцільно зазначити, що кожна з умов передбачає послідовну й методично грамотну побудову педагогічного процесу на лекційних, лабораторно-практичних заняттях та під час педагогічної практики студентів у позашкільних навчальних закладах на робочому місці керівника гуртка.

Отже, у педагогічній моделі підготовки майбутніх учителів технологій

до роботи у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю відображені усі складові даного процесу: мета, завдання, принципи, зміст, форми, методи, засоби та результат. Вона дозволяє системно проаналізувати взаємозв'язок та взаємозалежність структурних компонентів моделі, переосмислити діяльність структурних підрозділів та окремих співробітників підрозділів з позицій якості та ефективності підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук, Р.Г., Левківський, А.М. Логіко-психологічні аспекти формування моделей професійної підготовки майбутніх вчителів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2003. – № 13. – 232 с.
2. Горелова С.А. Концептуальные подходы к разработке модели профессиональной подготовки учителя биологии для сельских школ // Образование и общество. – 2009. – № 3.
3. Давыдов О.П., Рахимов О.Х. Теоретические и методические основы моделирования процесса профессиональной подготовки специалиста // Инновации в образовании. – 2003. – № 2.
4. Дахин А.Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и... неопределенность // Педагогика. – 2003. – № 4.
5. Костиков А.Н. Модель профессиональной подготовки преподавателя высшей школы в системе дистанционного обучения // Известия РГПУ имени А.И. Герцена: Научный журнал: Естественные и точные науки. СПб., – 2008. – № 9 (48).
6. Лазаренко Н.Ю. Теоретичні основи оптимального визначення змісту методичної підготовки майбутніх учителів технологій. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2007. – № 8. – 257 с.
7. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. – 3-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1985. – 1600 с., ил.
8. Штофф В.А. Моделирование и философия. М. – Л., 1966. – 276 с.
9. Щуплецова В.С. Теория и методика обучения иностранному языку (ИЯ). Методический портфель студента (учебно-методическое пособие). ГОУ ВПО ШГПИ, 2005. – 148 с.